Посланець, що приніс телеграму, застав Уляну у молочарні, як наглядала над розподілом ранішнього молока. Побачивши несподівано у дверях умундурованого поштового післанця, Уляна злякалася не на жарти. Телеграма на селі означає те саме, що смерть, у кращому випадку — важку хворобу когось із родини. Шість пар рук кинуло роботу, шість пар цікавих очей звернулося з тривожним питанням до Уляни; чи не приключилося чого, крий боже, злого панові в дорозі?

Уляна, зручно опановуючи своє хвилювання, як би нічого не зайшло, втиснула лихозвісний папірець до кишені, доручила ще раз відвезти молоко до Вишневих (вчора пані Вишнева жалілася, що молоко привезено десь аж коло десятої) і під розчаровані погляди трьох дівчат вийшла з молочарні.

В сінях розірвала швидко телеграму. Перебігла очима раз, потім іще раз і ще раз.

Дяка тобі, Всевишній, ніякого нещастя, а навпаки, щось несподівано радісного принесла із собою ота телеграма. Її чоловік Осип післязавтра, в дорозі до Каменівки, задержиться один день у Львові. Він хоче, щоб вона приїхала того дня ранішнім поїздом до Львова й зачекала на нього на двірці . Мусило добре пощастити йому в дорозі, міркує Уляна. З порожною калиткою не кликав би він її в цей гарячий у господарці час до Львова. Вона ховає телеграму між свої старі пам'ятки до касети й, усміхнена, як би відмолоджена, вертається до своїх щоденних занять.

Її голос, звичайно такий строгий, коли зверталася до служби, тепер переливається від притаєної радості. Замість накрутити добре вуха пастушкові, що не допильнував як слід худоби, Уляна поклепує його по плечі й чисто по-материнськи погрожує, що другим разом вже не простить йому такого недбальства. Пастушок з витріщеними очима відходить, до краю здивований, а Уляна йде до кухні, щоб і там кинути якесь привітливе, тепле слівце.

Увечір у ліжку прочитує ще раз телеграму. Очевидно, поїде, це вона, ще вперше прочитавши телеграму, рішила. Тільки в першій хвилині, привчена до послуху, хотіла їхати, бо Осип собі цього бажав, а тепер поїде, бо вона собі цього бажає. Дивно, дійсно дивно, що досі їй ніколи і в думці не заманулося покидати отак без діла свою господарку й виїжджати кудись для своєї приємності. І звідки раптом така непереможна охота у світ? Хіба вона знає? Особливо ще й те, що вона навіть вдячності не може почувати до Осипа за це запрошення.

До біса! Хіба їй не належиться трохи світа побачити?

Гей, таж їй усього двадцять шість літ! Що вона теж досі не подумала ніколи про себе! Їй і досі не прийшло ніколи на думку, що ті двадцять шість літ не вічні: пролетять і не схочуть назад вернутись. Не було часу займатись своєю особою, бо хто ж у такому разі займався би домом, дітьми, молочарнею, худобою?

Від ранку до ночі все зайнята, все сторожка, все без дрібки вільного часу, а сама — все на останньому плані. І це має називатися життям?

За сім років її чоловік перший раз подумав, що й вона може зазнати іншої радості, як лише тої, що квочка із двадцяти яєць щасливо вивела двадцять курчат.

Та на Осипа не може вона нарікати. Вона чує ще в вухах, десь аж у самому серці крик, який зчинила його родина, коли довідалася, що він жениться з хворою дівчиною, без зламаного сотика при душі. Вона ніколи не забуде його дбайливості, щоб зберегти її при житті та здоров'ї.

Це все вона дуже добре пам'ятає, але — може, цього замало? Хіба це досить — дати комусь вдосталь хліба й більше не дбати за нього? Чи заспокоєні одні бажання не родять інших, сміливіших?

Коли другого дня рано служба, здивована, що пані нема в кухні, вислала найрозсудливішу з-поміж себе, Гафію, на звіди, та вернулась з дивною вісткою: пані замкнулася у своїй спальні й через двері переказала, що її сильно болить голова і вона рішуче бажає для себе спокою.

Тим часом Уляна стоїть перед дзеркалом і з соромливою цікавістю приглядається собі від голови до ніг.

Ах, ті сукні! Небораки мусять добре простягнути ноги, щоби бодай на три роки дігнати паню Моду. Все ж Уляна вибере з них найкращу, яку можна взяти. Поїздка до Львова не трапляється щодня. Цього не слід забувати!

Годі! Раз хоче вона подумати і про себе. Молочарнею, дітьми, полем займеться Гафія. Чей же не провалиться від цієї зміни світ під землю!

Коли другого дня у відновленім веснянім костюмі, під цікаві, трохи що не заздрі погляди дітей і служби виїжджає Уляна за браму дому, та зітхає з полегшею.

У вагоні сидить Уляна тихо в кутику, зайнята виключно собою і своїми думками. Подорожні інколи бувають такі нахабні: а куди їдете? а звідки їдете? а до кого їдете? Направду, краще не вдаватися з ніким у розмову.

У Львові висідає разом з усіма й разом з юрбою народу спішить до виходу. Почуття колективності робить її певнішою. Ніхто не впізнає, чи вона перший, другий, чи сотий раз приїжджає до Львова. До поїзда, яким приїде Осип, має ще добрих дві години часу. Немає найменшого смислу ждати на нього дві години в задушливій ждальні. Краще огляне бодай здалека місто. Якийсь візник, що відразу відгадав у ній гостю з провінції, пропонує Уляні чемно свої послуги. Вона відмовляється. Воліла б уже трамваєм переїхатися. Але — куди ж вона має їхати?

Іде просто себе, рада своїй пригоді. Бентежить трохи Уляну те, що деякі стрічні всміхаються до неї привітно, як до добре знайомої особи.

Перед великою виставою з жіночою конфекцією зупиняється — отак, ніби від несхочу. Чи кожний перехожий мусить знати, що вона приїхала зі села? Виставова шиба відбиває широко усміхнене лице. Тепер ясно Уляні, чому стрічні мужчини усміхалися до неї. Це ж тільки у відповідь на її безглуздий усміх.

Переходячи попри ресторан, пригадує собі, що вона, властиво, ще нічого сьогодні не їла. Вагається хвилину: могла б вступити на перекуску.

І раптом пригадує собі, що вона ще ніколи не була сама в ресторані. Вже краще почекає на Осипа — й з'їдять обід разом, як повинно бути. Могла б ще спізнитись до поїзда.

На двірець приходить Уляна вчасно. Це добре. У ждальні застає вже Уляна якусь жінку з дитиною (це приводить її на думку, що Влодко й Ніночка повинні вже своє молочко пити в цій порі), двох євреїв, якусь гімназистку й якогось молодого чоловіка.

Цей останній на півхвилини скоріше входить до середини, ніж вона.

— Вибачте,— обертається він до Уляни.

— Нічого,— відповідає вона весело й, збентежена, поважніє: якісь особливі очі. "Такого лиця,— промайнуло Уляні в думці,— не зустрінете на кожнім кроці, навіть у Львові".

Жінка з дитиною підходить до порт'єра .

— Чи не спізнився часом поїзд?

— Так, невеличке спізнення.

— Поїзд спізнився,— звертається молодий чоловік до Уляни, хоча цю відповідь порт'єра чула вся ждальня. Уляна притакує головою. Особливі очі хвилину зупиняються на Уляні, а потім вертаються до мутної шиби вхідних дверей.

Порт'єр з грюкотом відчиняє двері на обі половини. Знак, що поїзд заїжджає. Уляна насторожується: як зустріне її Осип? Що скаже? В них так часто враження перших слів при привітанні рішало про настрій цілого дня, часом навіть і тижня. Уляна присувається ближче до дверей. Незнайомий з особливими очима стає собі збоку. Уляна, не дивлячись в його сторону, відчуває, як він стежить за нею. Не має сумніву, що він цікавий, кого вона вітатиме.

Наплив пасажирів щораз меншає у дверях. Вже тільки двох чи трьох добігає до виходу, а Осипа ще й досі не видно. Як це можливо? Уляна збентежена, перелякано оглядається на всі боки. Хіба що переочила? Але ж це неможливо! Вона добре дивилася. В такому разі?

Незнайомий, співчутливо посміхаючись, підходить до Уляни:

— Не приїхали наші. Моя мама так рідко виїжджає куди зі Львова, що, не привчена до подорожі, мусила спізнитися на поїзд... Ви, певно, судженого чекали? — питає просто, без тіні зухвальства принагідного знайомого. Уляні мимохіть вдаряє кров до голови: насмішка чи незручний комплімент?

— Виходить, я вгадав,— пояснює собі незнайомий її збентеження. Тепер Уляна вірить уже, що він, називаючи її судженою, думав щиро.

— О, так,— каже сміливо,— ви вгадали. Я дійсно судженого чекала... Ми умовилися стрінутись тут, у Львові, й оце він не приїхав. Не можете мені сказати, коли приїжджає найближчий поїзд із Нараєва?

— Прошу дуже. Поїзд із Нараєва приходить точно за п'ять годин і дванадцять хвилин. Ви не знаєте ближче нашого міста? — питає далі незнайомий тим довірливим, без нотки нахабства тоном.

— Ні... Суджений мій саме сьогодні мав показати мені Львів, і оце...

— У такім разі,— впадає в тон незнайомий, якщо дозволите, можу служити вам за проводиря.

Уляна, нерішуча ще, але вже така близька того, щоб піти на всякі дурниці, що їх запропонує цей пристійний хлопець, стоїть перед ним, наче питає н цих особливих очей: можна вам вірити?

— Добре,— каже врешті,— приймаю вас за провідника. Тільки поводіться чемно й майте на увазі, що я перший раз у вашім місті.

— Будьте спокійні, пані,— кланяється він ввічливо.

На вулиці здається Уляні, що її вже дещо приношений капелюх мусить виглядати дуже незавидно побіч елеганції її товариша. Вона не зовсім певна, чи він не соромиться її товариства і чи вже не жалкує своєї пропозиції.

— Якби ви не мали нічого проти того, то я хотіла б купити собі новий капелюх... Ми з судженим саме...

— Але ж знаменито, — не дає їй докінчити думки.— Знаменито! Нехай вам здається, що я ваш суджений... Прошу, прошу не відмовте мені бути п'ять годин моєю судженою... Я маю двадцять сім літ і ніколи ще, даю слово, не був заручений. Добре? Годитесь? — в його голосі стільки безпосередньої щирості, а притім стільки лукавства, що Уляна не може не згодитися. її охопив якийсь чар пригоди, проти якого не може втриматись увесь її здоровий глузд.

— Добре, але суджені не говорять між собою "ви".

Уляні щойно тепер спадає на думку, що він досі не представився їй.

— Очевидно,— сміється він,— очевидно, але — як тобі на ім'я?

— Уляна.

— Чудово! Мушу запам'ятати собі назавжди, що моя перша суджена називалася "Уляна". Отже, Улю, ходім купувати новий капелюшок.

У модистки вибирають білий фільцовий капелюх з темно-синьою стяжкою. Юра (Уляна вже знає його ім'я) божився, що до її смаглявого обличчя білий капелюх найкраще надається.

Розбавлені цим купном, ідуть ще за рукавичками, торбинкою й деякими дрібничками.

...Прошу для моєї судженої капелюх, прошу для моєї судженої це, прошу для моєї судженої те... Треба було чути, з якою гордістю вимовляв він ці слова!

"Осип ніколи не вмів бути таким ніжним",— думає Уляна.

— Але ж ти ще нічого не їла,— раптом пригадує собі Юра.— На вечерю ще за скоро... Може, кави нап'ємося?

Уляна соромиться признатися, що вона сьогодні взагалі ще нічого не їла.

— Добре, нап'ємося кави...

В цукорні пригадує Уляна, що дев'ята двадцять приїздить поїзд з Нараєва. Нишком слідкує, яке це враження зробить на Юру, ця пригадка скорої розлуки. Зовсім таке, якого вона собі бажала. Він просто обурюється на неї, що вона може тепер думати про якийсь там поїзд.

— Але ж, Юр, якщо дійсно твоя мама має приїхати, то ти повинен бути на двірці...

Цей аргумент діє.

Нараз усвідомлює собі Уляна, що вона не хоче, щоб Юра бачив, що той її "наречений" — це підтоптаний уже, в літах, лисавий чоловік. Що він подумає про неї, коли побачить такого "нареченого"?

— Слухай, Юр, а якби я попросила тебе в ім'я тієї симпатії замість за півтори — розійтися за пів години?

— Я не розумію тебе.

— Я бажаю собі, я прошу тебе, Юр, якщо ти хочеш що-небудь приємного зробити для мене, цебто як хочеш, щоб я повірила у твою прихильність до мене,— не виходи тепер о дев'ятій на двірець до поїзда.

— Але ж, Улю, ти сама сказала, якщо мама приїжджає...

— А тепер не хочу, щоб ти виходив до поїзда. Не хочу, чуєш, Юр? Можеш мені це обіцяти?

Юр дивиться на Улю своїми "особливими" очима довго-довго й нічого не може зрозуміти.

— Добре,— погоджується врешті.

Уляна бачить, що він зовсім посумнів, цей її п'ятигодинний наречений, і їй жаль його, жаль себе, жаль цієї нежданої гарної хвилини... Водночас сама свідомість, що цей гарний, молодий хлопець сумує з її приводу, наповнює її серце таким захопленням, такою вдячністю до нього!

— Мені пора вже йти, Юро. Проведеш мене, чи залишишся тут? — питає м'яко, готова вже піти на уступки й дозволити відпровадити себе аж під двірець.

— Ні, я залишусь тут,— падає несподівана відповідь.— Боюсь, що ти через мене можеш спізнитися на зустріч із своїм судженим.

Це звучить уже як докір. Коханий, солодкий докір. О, дяка, тричі дяка тобі, незнайомий, за нього.

— Коли так, то будь здоров, Юр.

— Будь здорова, Улю, і — всього гарного на нове життя!

— Дякую!

Уляна спішно виходить з цукорні й зараз же на вулиці звільняє ходи. Немає сумніву, що Юра вибіжить за нею. На розі вулиці нишком оглядається поза плечі: Юри не видно.

Невже? Невже дійсно не вибіг за нею... і невже дійсно їй ніколи-ніколи не бачити його?

І раптом таке пекуче бажання охоплює її ще раз один подивитися на нього. Один-єдиний, останній раз. Нічого, тільки подивитися. Може, вернутись до цукорні і спитати, коли точно приходить той поїзд... Могла забути.

Обертається, щоб вернутись до цукорні, й бачить уже тільки плечі Юри, що перед хвилиною мусив вийти.

Його висока, дещо наперед похила постать мішається з вечірнім хороводом вулиці і тільки сям-там виринає виразніше під світло виставових шиб. Ще хвилину, ще дві — й Уляна не може вже відрізнити його голови від десятків інших, чужих голів вуличної юрби.

Проте стоїть все ще на тому самому місці нерухома, наче вросла в нього, й дивиться туди, де пропав він, Юра.

Поволі, поволі десь під порогом свідомості продирається вперта, хоч неясна зовсім ще думка: так мусило бути.

І те, що Юра вийшов кілька хвилин скоріше з цукорні перед нею, і те, що Осип не приїхав полудневим поїздом,— це вже не сліпий випадок, це воля доброго або злого янгола її життя. Це її доля.

Вона мусила, бо вже так їй суджено було, у житті своїм, саме на межі молодості й віку, що не знає ілюзій, зустріти і втратити Юру. Доля не хотіла звести їх разом.

Уляна повертається в сторону двірця, Осипові назустріч.

1933